

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До дня працівників
дипломатичної служби

УДК 327.7

Людмила Чекаленко, Вячеслав Ціватий

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ: 25 РОКІВ БУТТЯ

У короткому огляді зовнішньополітичних подій за матеріалами МЗС України зроблено спробу підсумку результатів дипломатичної роботи дипломатів України на сьогодні й окреслення вірогідних завдань на завтра.

Ключові слова: подарунок, континуїтет, пріоритети зовнішньої політики, європейська інтеграція, цивілізаційні витоки.

Зовнішньополітична складова України містить у собі низку чинників, що покликані забезпечувати засади незалежного – суб'єктного існування Української держави.

Міжнародно-правова суб'єктність охоплює: визнання держави міжнародною спільнотою, дотримання принципу мирного співіснування і співробітництва, поважання загальнолюдських цінностей, активної співпраці на міжнародній арені.

Розбудова Української держави вимагала не тільки врахування вже напрацьованого за правонаступництвом, а й формування оновленої моделі міжнародних відносин, яка була б адекватною новим викликам і загрозам суверенному існуванню України.

У перших державних документах зовнішньополітичним пріоритетом визначено курс на європейську інтеграцію. Цей вибір обґрунтовано географічними детермінантами,

політичними прихильностями, економічними складовими, ідеологічними настановами, менталітетом нашого народу, європейськими цінностями. Врешті-решт, європейськість України.

Згадаймо виклики Україні, що диктували повернення до своїх цивілізаційних витоків – до Європи. Кризовий стан економіки в результаті провалу реформ М. Горбачова і наступного розпаду СРСР; відсутність військової / безпекової підтримки союзників, тиск провідних держав світу щодо ядерності України і врешті примус до ліквідації нашого ядерного потенціалу – третього в світі за потугою; необхідність пришвидшеного прийняття рішень в результаті невизнання Росією (з 1991 по 1999 рр.) суверенітету України; наслідки афганської війни, що спричинила низку негараздів: наркоторгівля і розповсюдження наркоманії,

екзотичні і психічні хвороби, сирітство, моральні втрати тощо; синдром Чорнобильської трагедії: неспроможність і невміння подолати лихо, різке збільшення онко- та інших хворих, психологічний тягар негативної інформації. Все це сприяло відродженню свідомості, нації; поверненню до витоків, до походження, до ідеї формування ідентичності тощо.

Так, Українська РСР на початок 1990-х років не мала будь-якого досвіду самостійного протистояння агресорові. Історична пам'ять подекуди зберегла окремі спогади, однак в цілому з українського суспільства радянська влада за 70 років встигла сформувати єдиний советський народ.

Незалежна Україна ані з ким не воювала в роки незалежності. Навіть пишалася тим, що тільки на нашій пострадянській території панував мир і злагода, були відсутні етнічні конфлікти, не відбувалося протистояння. Із здавалось з відсутністю загроз, які Україна приспала, не очікуючи удару в спину від тоді здавалось "надійного" російського чинника, держава дещо розслабилась, не дбала про посилення власних збройних сил, дозволила залізти в свою власну кишеню і законодавчу систему олігархату з інших країн переважно найближчого оточення.

Що сьогодні отримала Україна? Не говоримо про війну. Цей жах має пережити теперішнє і вірогідно наступне покоління. Пережити, вижити і подолати... Це – наше покликання, покликання старших: навчити бути виваженими і мудрими, навчити жити в нових умовах війни, навчити прощати по каятті.

Низка міжнародних визнань суверенної України є гідною сторінкою нашої історії. Міністерство закордонних справ України, очолюване на першому етапі своєї діяльності Анатолієм Максимовичем Зленком, розпочало інтенсивну ходу в систему міжнародних відносин, в систему міжнародних взаємин, у систему міжнародного буття. Встановлюються дипломатичні відносини, відкриваються посольства. Україна набула членства в НБСЄ/ОБСЄ (1992), дипломатичні представництва України відкриваються поза ООН в інших міжнародних організаціях, де такої можливості Україна часів СРСР була позбавлена. Започатковано перші домовленості, суверенна Україна укладає перші договірні папери. Перші, перші, перші.

У своїй багатолітній складній історії, багаторічній кривавій боротьбі за існування, незалежність, суверенітет, територіальну цілісність такий інтенсивний рух у Світ для нашої держави був, хоча й довгоочікуваним, однак несподіваним, був вперше. Українська дипломатія почала свою впевнену ходу планетою Земля. Передача міжнародного буття й естафети Геннадію Йосиповичу Удовенкові приносить Україні нові звитяги, нові здобутки. Перерахуємо хоча б кілька з них: набуття членства в Раді Європи, домовленість про розвиток Партнерства і співробітництва з Північноатлантичним Альянсом і укладення Хартії про особливе партнерство з НАТО, набуття чинності Угоди про партнерство і співробітництво України з Європейським Союзом, участь в роботі Центральноєвропейської ініціативи (ЦЕІ) і Європейській зоні вільної торгівлі (ЦЄФТА), співпраця з Вишеградською групою, співпраця за Нормандським форматом тощо.

Розбудова відносин з низкою країн і підкреслимо, з кожною виокремлено, – реалізація своєрідної моделі співробітництва: спеціальне, поглиблене, політичне, стратегічне, посилене партнерство тощо. Зовнішній політиці притаманна багатовекторність, оскільки Україна – миролюбна держава, яка відмовилась від ядерної зброї...

Для поглиблення взаємодії обрано варіант специфічної зовнішньополітичної форми двосторонньої взаємодії із провідними українськими партнерами. Україна

– США: Комісія “Кучма – Гор”, Україна – Польща: Консультаційний комітет Президентів України і Республіки Польща.

Для дипломатії суверенної України, якій не вистачало професійних кадрів, досвіду і знань, дипломатії перших років міжнародної державної правосуб’єктності це був доволі складний процес, однак глибоко цікавий, пізнавальний, натхненний і без перебільшення, впевнений. Бути творцем – без перебільшення, захоплююча справа!

На дипломатичній ниві виявилися неабиякі таланти. До шановних ветеранів дипломатичної служби – А. Зленка, Г. Удовенка, І. Турянського, Ю.Богаєвського, О. Сліпченка, В. Василенка, І. Майдана, Б. Гудими, М. Макаревича та інших, додалися нові імена дипломатів, серед яких А. Бутейко, І. Харченко, Б. Тарасюк, В. Огризко, В. Пашук, А. Веселовський, К. Грищенко, П. Клімкін, Р. Шпек, С. Пирожков, І. Долгов, О. Тараненко, А. Щерба, В. Адомайтис, І. Поліха, О. Семенець, Д. Хандогій, С. Корсунський, Б. Гуменюк, М. Кулініч, О. Купчишин, О. Шамшур, Д. Лубківський, М. Балтажи, А. Мельник та багато інших непересічних особистостей і видатних дипломатів... Всіх і не перелічити!

Вибачте, наші дорогі колеги, Надзвичайні і Повноважні Посли, посланники, радники, секретарі і аташе, що не всіх згадано в цій статті.

Українською дипломатією зроблено чимало: вона головувала на Генеральній асамблеї ООН (Г. Й. Удовенко), вона розробляла засадничі документи зовнішньої політики держави (Основні напрями зовнішньої політики; Закони України: Про основи національної безпеки, Про дипломатичну службу тощо), низку стратегічних документів щодо реалізації Україною європейського вектору (Угода про асоціацію України-ЄС, УПС тощо), національної безпеки (Україна-НАТО), двосторонні угоди, покликані розв’язувати й врегульовувати проблеми, що склалися (базові Договори про співробітництво і визнання одне одного, Хартія про стратегічне партнерство зі США, Хартія про особливе партнерство і Меморандум з НАТО, Про порозуміння і єднання з Польщею, інші двосторонні угоди тощо).

Українській дипломатії в короткочасні терміни вдавалося залагодити міждержавні проблеми, що виникли в результаті розпаду Радянського Союзу: територіальні суперечки, матеріальні претензії (Білорусь, Молдова, Польща, Румунія, Росія), складні питання історичної пам’яті (Польща, Румунія, Угорщина), що періодично поставали перед Україною.

Нещодавні успіхи дипломатії, які зазначив Міністр Павло Клімкін [1]:

- Протидія російській агресії та консолідація міжнародної підтримки України.
- Створення європейської держави.
- Захист громадян України та промоція українського бізнесу за кордоном.
- Протидія російській агресії та консолідація міжнародної підтримки України.

Наведемо складові зі звіту Міністра тільки за першою позицією:

- Підтримка України, санкції проти РФ та мирний процес.
- Консолідація світової підтримки.
- 40 засідань Постійної Ради ОБСЄ.
- 23 засідання Комітету міністрів РЄ та сесій ПА РЄ.
- 7 екстрених засідань РБ ООН.
- 10 резолюцій і рішень у рамках міжнародних організацій із засудженням Росії.

· Позбавлення делегації РФ права голосу в ПАРЄ.

· Посилення санкційного тиску. 382 фізичні і 91 юридична особа у санкційному списку України.

· Обмеження РФ з боку ЄС, США, Канади, Нової Зеландії, Японії, Норвегії, Австралії, Швейцарії.

- Забезпечення Мінського переговорного процесу.
- Комплекс заходів з імплементації Мінських угод став мапою мирного врегулювання.

- Україна зупинила кровопролиття та зміцнила обороноздатність.
- Міжнародний тиск на РФ з метою виконання усіх вимог збережено.

І все це виконали українські дипломати у 2015 році тільки з першого пункту. Виходячи з пріоритетів на 2016 рік, названих Міністром, “працюємо на 5 П:

- Протидія російській агресії.
- Посилення національної безпеки.
- Підтримка українських громадян.
- Просування українського бізнесу.
- Професійність дипломатичної служби”.

Успіхи дипломатії вже сьогодні:

- саміт НАТО у Варшаві: за результатами засідання Комісії Україна-НАТО на найвищому рівні, що відбулося в рамках саміту Альянсу, учасники заявили: “Ми єдині у своїй підтримці суверенітету України, її територіальної цілісності в межах міжнародно визнаних кордонів та її невід’ємного права визначати власне майбутнє та зовнішню політику без зовнішнього втручання, у відповідності до Гельсінського заключного акту”. За словами Президента України Петра Порошенка, у ці непрості часи НАТО демонструє надійний формат підтримки, і ми дуже вдячні за цю допомогу, ...за незламну солідарність та тверду позицію на підтримку України у часи надскладних безпекових викликів [2].

- успіх Євробачення, футбольні змагання, домовленості в Азербайджані, результати переговорів з Китаєм і Японією....

І це тільки за кілька місяців.

З такою командою ми все подолаємо і переборемо.

Замість висновку.

Кардинальні питання:

- Сучасний етап розвитку української дипломатії, який позначено європейським вибором, вимагає чітких критеріїв щодо визначення стратегічного курсу держави, а також стратегічних партнерів, на підтримку яких Україна могла б розраховувати в реалізації поставленої мети.

- Традиція континуїтету, посилена стратегічною віссю, має бути доповнена чіткою послідовністю дій і відповідних кроків в міжнародному вимірі, що часто порушувалось внаслідок приходу до керма нових очільників держави. Останні, до слова, у першу чергу мають захищати в матеріальному і моральному плані вітчизняний дипломатичний корпус, діяльність якого проголошено пріоритетом разом з військовою складовою держави.

Дипломатію України необхідно озброїти. І мова тут йде, передусім, про розбудову сильних збройних сил держави Україна. Плюс матеріальна підтримка.

- Теза: зберегти те, що маємо, можливо може стати стратегічним дороговказом. Підказати вихід із складної ситуації, що склалася в умовах війни, покликане також і врахування столітнього історичного досвіду боротьби за незалежність і суверенітет.

- Враховуючи застереження щодо можливого програшу вразі широкомасштабної війни (В. Горбулін, А. Гальчинський), вірогідно будемо змушені шукати можливі компроміси заради збереження держави (згадаймо 1917–1919 рр.).

- Поступова інтеграція України до європейських економічних і безпекових структур вимагає об’єктивних розрахунків і оцінок, пошуку прийнятних схем співвідношення національних інтересів і наднаціональних функцій провідних міжнародних організацій.

Практичні питання:

- Дипломатичній службі, як вбачається, необхідно надати можливість свободи дій, більшої самостійності, повернути її до безпосереднього керування зовнішньою політикою в якості аналітичної складової, а також практичної реалізації ініціаторства з метою посилити її впливовість на державні рішення.

- Завдання дипломатів також убачається в необхідності навчитися лобізму: опанувати новими схемами необхідного впливу, ефективне використання яких сприятиме досягненню мети.

- До практичної діяльності додати засоби кулуарної дипломатії, публічної дипломатії, навіть віртуальної дипломатії. Долучити до справи навчання ветеранів дипломатії і Дипломатичну академію України.

- Навчити дипломатів брати відповідальність на себе. Не кивати на відсутність посла, оскільки, перефразуючи відомий вислів, який аташе не мріє стати послом....

У нашій країні існує чудова традиція – на свята дарувати подарунки. Найкращий подарунок для дипломатії України, на наше переконання, – це сильна армія і розвинута економіка.

Про повагу до України всього світу доводить підтримка, що ми побачили під час виборів нашої держави непостійним членом Ради Безпеки ООН на 2016–2017 роки. Це також досягнення і подарунок нашій дипломатії.

ЗІ СВЯТОМ, ДОРОГІ НАШІ ПРОФЕСІОНАЛИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ФРОНТУ!

БЕРЕЖІТЬ СЕБЕ І КРАЇНУ!

Список використаних джерел

1. *Міністерство* закордонних справ України: результати діяльності 2015 рік. Виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України. 2. *Заява* для представників ЗМІ Президента України П. Порошенка за результатами зустрічі з Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом. – Режим доступу: www.president.gov.ua/news/zayava-dlya-predstavnikov-zmi-prezidenta-ukrayini-pporoshenk-36514

Людмила Чекаленко, Вячеслав Циватый

УКРАИНСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ: 25 ЛЕТ БЫТИЯ

В кратком обзоре внешнеполитических событий по материалам МИД Украины сделана попытка итога результатов дипломатической работы дипломатов Украины на сегодня и определение возможных задач на завтра.

Ключевые слова: континуитет, приоритеты внешней политики, европейская интеграция, цивилизационные корни.

Ludmyla Chekalenko, Vyacheslav Tsivatyi

UKRAINIAN DIPLOMACY: 25 YEARS OF EXISTENCE

In a brief review of foreign events authors summarize the results of diplomatic work for today and inform about the tasks for tomorrow.

Key words: continuity, priorities of foreign policy, European integration, the origins of civilization.